

Pionirke znanosti

Zbornik »Naše znanstvenice: Kako so ženske soustvarjale znanost v Jugoslaviji« prinaša zgodbe o 27 izjemnih ženskah, ki so svojo znanstveno disciplino premaknile »korak naprej«

Piše: Dora Trček

P etnajstega marca 1972 zvečer se je v beograjskem naselju Voždovac pred hišo specialistke mikrobiologije Ane Gligić ustavilo službeno vozilo Inštituta za imunobiologijo in virologijo. Dr. Gligić, takratna vodja Nacionalnega laboratorija za diagnostiko črnih koz, virusne hemoragične mrzlice in vektorskih nalezljivih bolezní, je svoje otroke ravno pripravljala na spanje. Na vrata ji je potrkal dr. Ljubinko Stojković in jo pozval, naj gre nemudoma z njim na inštitut, skrajšano poimenovan »Torlak«, in kot vrhunska profesorica z visoko poklicno etiko kljub skrbi za otroke ni omahovala. Spomladi leta 1972 je Jugoslavijo namreč prizadela zadnja epidemija črnih koz v Evropi, bolezní, ki je pred tem ni bilo na jugoslovanskih tleh celih 42 let. Ena ključnih oseb uspešnega boja proti epidemiji je bila prav dr. Ana Gligić, ki je prva potrdila prisotnost virusa črnih koz.

Njeno življenje in delo v enem izmed poglavij knjige *Naše znanstvenice: Kako so ženske soustvarjale znanost v Jugoslaviji* opisuje srbska zgodovinarica Radina Vučetić. Knjiga je izšla konec avgusta pri Založbi ZRC SAZU, v njej pa je pod budnim uredniškim očesom politologinje in znanstvene sodelavke na Inštitutu za kulturne in spominke študije na ZRC SAZU Jovane Mihajlović Trbovc zbranih 27 biografij znanstvenic, ki so svojo znanstveno disciplino premaknile »korak naprej«. Knjiga želi pokazati, da so ženske »aktivno sodelovale pri ustvarjanju znanstvene polja na našem prostoru in da so imele pogosto odločilno vlogo pri oblikovanju znanstvenih področij in doseganju izjemnih

Spomladi leta 1972 je Jugoslavijo prizadela zadnja epidemija črnih koz v Evropi. Ena ključnih oseb uspešnega boja proti epidemiji je bila dr. Ana Gligić.

rezultatov, kar je iz uradnih zgodovin znanosti, enciklopedij in biografskih leksikonov večinoma premalo razvidno«.

Pomemben del nastanka biografij je bila tudi družbena dimenzija znanstvenega dela – denimo širši družbeni vpliv, ki so ga imeli dela in izsledki znanstvenic na okolico, njihov pečat na sodelavke in učenke, družbeni in politični angažma ter, nenazadnje, usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, saj profesionalno oziroma javno, zlasti pri ženskah, nikoli ni ločeno od zasebnega oziroma intimnega.

»Počutila sem se kot nekakšna vojakinja, plačana sem bila, vame so vlagali – inštitut in tudi moja specializacija in izobraževanje deset let pred tem – da bom pripravljena in da bom lahko ob pojavu nevarne bolezní ustrezno odreagirala. Tudi sama sem menila, da bi bila na neki način izdaja, če bi rekla, da nočem iti, da moram dati otroke spat,« je v dokumentarnem filmu za Radiotelevizijo Srbije (RTS) desetletja kasneje dejala Ana Gligić.

Knjiga:

Naše znanstvenice: Kako so ženske soustvarjale znanost v Jugoslaviji

Uredila: **Jovana Mihajlović Trbovc**
Založba: **ZRC SAZU, 2023**
Cena: **24 evrov**

Rojena je bila leta 1934 v vasi Čeralije (današnja Hrvaška) v Kraljevini Jugoslaviji. Leta 1959 je diplomirala na oddelku za biologijo beograjske Fakultete za naravoslovje in matematiko, leta 1966 opravila specialistični izpit iz medicinske mikrobiologije in bila še istega leta imenovana za vodjo Jugoslovanskega nacionalnega laboratorija za črne koze, virusno hemoragično mrzlico in vektorske nalezljive bolezní. Vizije in strategije jugoslovanske zdravstvene politike so bile nenehno usposabljanje in izpopolnjevanje strokovnjakov v tujini, zato je bila tudi Ana Gligić napotena v najboljša laboratorija za diagnostiko črnih koz v Evropi, londonski Referenčni laboratorij za viruse, Colindale, ter Inštitut za primerjalno tropsko medicino Univerze v Münchnu, poleg tega pa se je izpopolnjevala še v ZDA, Sovjetski zvezi in Bolgariji.

Tako je prva potrdila prisotnost virusa črnih koz na Kosovu – »bolnik nič«, od katerega se je okužba razširila, Ibrahim Hoti, je virus tja prinesel po vrnitvi s hadžiluka – in v tistem času »izkazovala največje dosežke jugoslovanske virologije«. Med drugim je leta 1967 sodelovala še pri raziskovanju najsmrtonosnejšega odkritega virusa doslej, virusa Marburg, ga kot prva na svetu izolirala ter opredelila njegove morfološke, epidemiološke in imunološke značilnosti.

Leta 1972 je bila za dosežke v boju proti epidemiji črnih koz odlikovana z redom dela z zlatim vencem. Tudi po upokojitvi je nadaljevala znanstveno delo in se med pandemijo koronavirusa kot sogovornica redno odzivala na prošnje medijev. In kot sklene poglavje o njenem življenju Radina Vučetić: »Tako kot je leta 1972 z ekipo s 'Torlaka' in zdravstvenimi službami SFRJ uspela zaježiti virus črnih koz, je v 87. letu življenja, po 13 dneh bolnišničnega zdravljenja, priključena na kisik, premagala tudi korono.«

Okno v prihodnost

Na jugoslovanskem območju je do bistvenega premika prišlo s socialistično revolucijo,

01. Naslovnica knjige, ki je nastala pod budnim uredniškim očesom dr. Jovane Mihajlovič Trbovc.
02. Naša prva gradbenica Carmen Jež Gala se je med drugim izobraževala na britanski univerzi Cambridge. Na fotografiji iz študijskega leta 1959-60 je edina ženska, na njeni levi (v sredini) pa sedi dr. John Fleetwood Baker, dolgoletni predstojnik oddelka za gradbeništvo ter vodilni strokovnjak za teorijo plastičnosti v Veliki Britaniji in širše. / Foto: arhiv družine Gala
03. Botaničarka, pedagoginja in naravovarstvenica Angela Piskernik je bila ena prvih Slovenk z doktoratom znanosti. Fotografija, ki je nastala okoli leta 1912, jo je ujela med balinanjem. / Foto: hrani Arhiv Republike Slovenije, ARS 1982, Piskernik Angela, š.k. 8.

ko se je zastopanost žensk v znanstvenih poklicih znatno povečala, Angela Piskernik, prva slovenska botaničarka, naravovarstvenica in pedagoginja, rojena nekaj desetletij prej, pa je živela v prepričanju, da sta znanost in javno udejstvovanje nekaj, česar si »poročena ženska, torej ženska z družino, ne more privoščiti«. Zato se je odločila za prvo. »Naša prva moderna znanstvenica«, »prva in evropsko priznana varuhinja narave«, »prodorna, samostojna in neporočena ženska, voditeljica zatirane narodne manjšine ter demokratična protifašistka in medvojna taboriščnica«, jo je Janez Stergar opisal v zborniku *Pozabljena polovica. Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*.

V poglavju zbornika *Naše znanstvenice* o življenju in delu Angele Piskernik pa se zgodovinarica in raziskovalka Manca G. Renko sprašuje, »ali je znanost zavoljo drugih interesov potisnila ob stran, ali pa so drugi interesi prevladali, ker ji je okolje onemogočalo znanstveni in akademski napredek«.

Angela Piskernik, rojena leta 1886 v Lobniku pri Železni Kapli (danes na avstrijski strani meje), ena prvih Slovenk z doktoratom znanosti (in prva, ki je doktorski naziv pridobila na dunajski univerzi), je postavila temelje varovanju narave v obdobju nagle industrializacije Slovenije, kjer je najpomembnejši njen prispevek k ustanovitvi Triglavskega narodnega parka. Poleg tega je bila pobudnica ustanovitve gorske straže, po njej pa je Planinska zveza Slovenije poimenovala najvišje priznanje na področju varstva in ohranjanja gorske narave.

Kot mlada doktorica je leta 1916 postala praktikantka in nato asistentka v ljubljanskem Deželnem muzeju, leta 1920 pa članica

Nemškega botaničnega društva v Berlinu. A njeno posvečanje botaniki in muzejskemu delu je prekinil vstop v politično življenje in plebiscitarno agitacijo za Jugoslavijo, natančneje boj za slovensko severno mejo oziroma priključitev slovenske Koroške novonastali državi SHS. 12. maja 1919 je v imenu slovenskih žensk v Ljubljani spregovorila na protestu proti mejam pariške konference, med koroškimi ženskami je vodila propagandno dejavnost za Jugoslavijo. Zaradi varčevalnih ukrepov je leta 1926 izgubila delo v muzeju in zaposlila se je kot srednješolska profesorica na več ljubljanskih ustanovah, to pa je precej zavrlo njen znanstveni vzpon.

Doživela in preživela je obe, prvo in drugo svetovno vojno, leta 1943 je bila zaprta

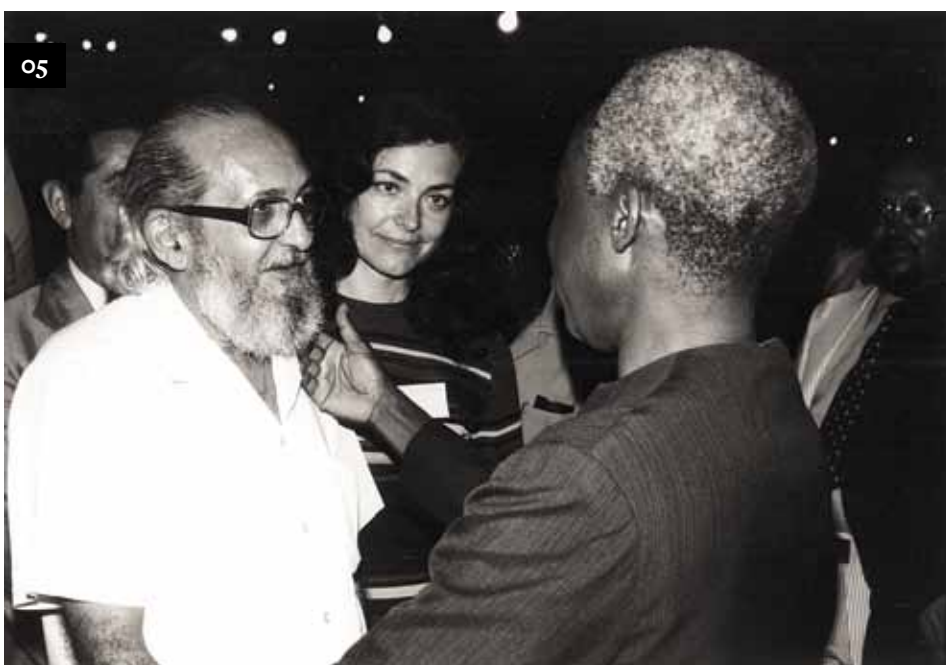
v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, v katerem je prebila polni dve leti. Shujšana in izmučena je ves čas spodbujala sojetnice, s katerimi je v tem mučnem času pisala celo kuharsko knjigo. »Ko so blodile od lakote, so se skušale tolažiti s tem, da so si pripovedovale recepte, Angela Piskernik pa jih je zbrala v skupno knjigo in uredila tako sistematično, da je ob pregledu nemudoma jasno, da je to lahko le dosežek uma, ki je zavezan znanstveni metodi.« V vsem tem času niti pri odbiranju žrtev za krematorij ni hotela zanikati, da je koroška Slovenka.

Po drugi svetovni vojni, med letoma 1945 in 1953, je bila ravnateljica Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani in tako ena redkih žensk v povojni Jugoslaviji, ki je vodila državno institucijo. Nikoli ni dobila stalnega

04

04. **Kemičarka Aleksandra Kornhauser Frazer je bila ena vodilnih svetovnih strokovnjakinj za interdisciplinarno povezavo znanja in uporabo znanosti pri projektih za izboljšanje kakovosti življenja ljudi. V domovini pa tedaj mnogi njeni kolegi njenih dosežkov niso cenili.** / Foto: Metod Bočko
05. **»Pionirka odpiranja možnosti za izobraževane odraslih« Ana Krajnc na prvem svetovnem kongresu Mednarodne organizacije za izobraževanje odraslih, ki je bil leta 1976 v Dar-es-Salamu. Ob njej sta svetovno znani strokovnjak Paolo Freire in predsednik Tanzanije Yulius Nierere.** / Foto: osebni arhiv
06. **»Prvi dami slovenskega interneta« Borki Jerman Blažič gre zasluga, da je bila Slovenija leta 1991 med šestnajstimi pionirskimi državami na svetu, ki so imele dostop do interneta.** / Foto: osebni arhiv

profesorjskega mesta na ljubljanski univerzi, po vojni je krajši čas honorarno poučevala botaniko na Filozofski fakulteti.

»Znanost sama ni nikoli postala središče življenja Angele Piskernik, prej je bila sredstvo, ki ga je potrebovala za vzpostavitev javnega glasu,« piše Manca G. Renko, a hkrati *»ob tem ne moremo kaj, da ne bi občutili vsaj malce grenkobe zaradi poraza skupnosti in časa, v katerih je živela in sta ji preprečevala, da bi scela razvila svoje potenciale«*. Pri tem sklene, da je večina dediščin *»obsojenih na patino sentimentalnosti in njihova vrednost se meri v tem, kako trdno tkejo našo vez s preteklostjo. Bistvena dediščina Angele*

Angela Piskernik je živela v prepričanju, da sta znanost in javno udejstvovanje nekaj, česar si »poročena ženska, torej ženska z družino, ne more privoščiti«. Odločila se je za prvo.

Piskernik pa je ravno obratna: je okno v prihodnost, ki nas danes, bolj kot kadarkoli, namesto k sentimentalnosti kliče k odgovornosti.«

»Vi ste ženska, ki ima moško glavo«

Izjemna slovenska kemičarka in pedagoginja Aleksandra Kornhauser Frazer, ki ji je bilo v javnosti nazadnje odmerjene nekoliko več pozornosti ob njeni smrti leta 2020, je bila članica številnih najprestižnejših svetovnih znanstvenih druženj in še vedno edina ženska prejemnica prestižne japonske nagrade Honda, ki ji velikokrat pravijo tudi Nobelova nagrada za tehnologijo, za prispevek k izvajanju do okolja prijaznih razvojnih in proizvodnih procesov. Pri tem je zanimivo, da je bila njena profesorica biologije na Poljanski gimnaziji v Ljubljani prav Angela Piskernik, ki je *»dekleta znala navdušiti za znanost«*, piše Sašo Dolenc, komunikator in filozof znanosti.

Rodila se je v premožni družini v Škofji Loki leta 1926 kot Aleksandra Caliar, a je med zlomom borze leta 1929 in kasnejšo gospodarsko krizo njen oče, vpliven gospodarstvenik, izgubil vse premoženje, in družina je čez noč pristala v revščini. Med vojno je še kot mladoletna sodelovala pri oskrbovanju partizanov z oblekami, hrano in zdravili, leta 1944 pa je pristala v delovnem taborišču ob tovarni Steyr-Daimler-Puch, od koder ji je s pomočjo nemške prijateljice uspelo pobegniti in se s tovornim vlakom vrniti na Jesenice.

Morda so ji prav te krute življenjske preizkušnje in težke okoliščine vlije še dodatno mero vztrajnosti, odločnosti in iznajdljivosti. Prodorna, inteligentna in zagnana mladenka se je odločila, da bo v Ljubljani študirala ob delu – še vedno je podpirala številno

družino brez dohodkov – v intervjuju v oddaji *Nedeljski gost* leta 2019 je dejala: »Ob šestih zjutraj sem v Kamniku učila delavce v tovarni Titan, potem sem poučevala na tamkajšnji osnovni šoli, popoldne hodila z vlakom na predavanja in vaje v Ljubljano, zvečer pa spet poučevala na oficirski šoli.«

Leta 1963 je diplomirala iz kemije na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani in dve leti pozneje doktorirala. Po tem je poučevala organsko kemijo na Pedagoški akademiji v Ljubljani in bila med letoma 1966 in 1969 tudi njena dekanja, pa tudi dekanja Mednarodne podiplomske šole Jožefa Stefana, profesorica kemije na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo ter predavateljica na številnih tujih univerzah.

Opravljala je številne pomembne funkcije, med drugim je leta 1981 postala direktorica Mednarodnega centra UNESCA za kemijske študije, delovala je tudi kot svetovalka in sodelavka generalnega direktorja Unesca, Svetovne banke in Programa Združenih narodov za razvoj, poslanka v Prosvetno-kulturnem zboru Skupščine Socialistične republike Slovenije ter podpredsednica za področje družbenih dejavnosti Kavčičeve vlade.

Na vprašanje, kaj meni o dokaj razširjenem mnenju, da dobro vzgojo lahko zagotovi le nezaposlena mati, je v Dnevniku leta 1970 odgovorila: »S takšnim mnenjem se preprosto ne strinjam, čeprav je pri nas že skoraj zakoreninjena trditev, da je ob močno zaposleni materi družina razbita, otroci pa huligani. Dokazov proti taki trditvi je mnogo. Eden med njimi je lahko tudi naša družina. Prepričana sem, da lahko zaposlena mati, mati, ki ne pozna le

štirih sten svojega stanovanja, mnogo več prispeva k otrokovi vzgoji in njegovemu napredku v šoli in življenju. Sem zagovornica žena, ki stoje z obema nogama sredi življenja, ki sodelujejo v njegovem utripu.«

Sama je namreč usklajevala družinsko življenje z izjemno znanstveno kariero – v prvem zakonu se jima je z možem, znamenitim pediatrom Pavlom Kornhauserjem, rodila hči Lilijana, danes priznana pediatrijka Lilijana Kornhauser Cerar, njen drugi mož pa je bil britanski znanstvenik Malcolm Frazer, s katerim sta vrsto let živela v Oxfordu in se nazadnje preselila v Slovenijo, kjer je 17. maja 2020, v 94. letu starosti, umrla.

Leta 1974 so ji v uredništvu satiričnega časopisa Pavliha podelili priznanje za duhovitost pri obravnavanju javnih zadev, v njenih odgovorih na intervjuje pa je pogosto mogoče zaznati neposrednost, daljnovidnost in progresivnost lucidne in razmišljujoče znanstvenice, svetovljanke in humanistke. »Večkrat sem morala prenašati topoglavost, ko so me samo zato, ker sem ženska, drugače obravnavali,

Zgodovinsko gledano so za ženske v znanstvenih poklicih veljala strožja merila, v povprečju so bile tudi slabše plačane, spoprijemale so se s stereotipi.

nekako s prizvokom, kaj se 'štulim' v prvo vrsto. Po mnenju takih sme biti tudi najbolj sposobna ženska največ druga. Spomnim se – tega je že več kot 15 let – jugoslovanskega kongresa za kemijo v Sarajevu. Tam sem imela predavanje, bilo je menda kar uspešno, in predsedujoči mi je čestital z besedami: 'To je pa bilo sijajno. Vi ste ženska, ki ima moško glavo,'« je na vprašanje o tem, ali je imela kdaj težave zato, ker je ženska, odgovorila v intervjuju za revijo *Ona* leta 1999.

Ponovno odkrita gradbenica

O njeni sodobnici Carmen Jež Gala, karizmatični gradbenici, vrhunski, do nedavnega skoraj pozabljeni znanstvenici in pedagoginji, je v zborniku pisala Barbara Vodopivec, zgodovinarica in znanstvena sodelavka na Umetnostnozgodovinskem inštitutu Franceta Steleta ZRC SAZU. Pri raziskovanju jo je presenetilo pomanjkanje zapisov in objav o njenih izjemnih dosežkih – javnosti je bila prvič predstavljena šele leta 2018 na razstavi *V ospredje: pionirke slovenske arhitekture, gradbeništva in oblikovanja 3* v ljubljanski Galeriji Dessa. Morda je temu botroval šok ob njeni tragični in prezgodnji smrti ali pa dejstvo, da so »ženske v gradbeništvu deležne znanstvene pozornosti šele v zadnjih letih«.

Vsekakor gre za izjemno osebnost, ki je v takratnem slovenskem in jugoslovanskem prostoru uveljavila nove metode računanja jeklenih konstrukcij, ki jih je razvijala na podlagi teorije plastičnosti. Z inovativnim pristopom je povečala trdnost in s tem nosilnost jeklenih podpornih nosilcev, tako da so ti lahko premoščali večje razdalje, učinkovitost metode pa je računsko dokazala v času pred pojavom računalnikov. Bila je prva ženska, ki je objavila izvirni znanstveni članek v *Gradbenem vestniku* (1955/56), poleg tega pa je v študijskem letu 1959/60 obiskovala podiplomski študij na Univerzi v Cambridgeu, ki je predstavljal »prebojen dosežek tako z vidika razvoja stroke kot uveljavljanja žensk v gradbeništvu«.

Carmen Jež Gala se je rodila 28. novembra leta 1925 v izobraženi družini v Beogradu, kjer so živeli zaradi očetove službe – dr. Franjo Jež je bil med drugim član jugoslovanske delegacije na Pariški mirovni konferenci leta 1919. Leta 1941 so pred Nemci zbežali v Ljubljano, kjer je Carmen obiskovala realno, današnjo Poljansko gimnazijo. Ko so bili decembra 1941 z razredom izključeni iz gimnazije, ker so ob prihodu italijanske učiteljice v razred zavrnilo pozdrav z iztegnjeno roko, je Carmen organizirala šolanje celega razreda in sama prevzela predavanja težjih predmetov, tako pa razredu omogočila, da so leta 1944 uspešno opravili maturo.

Nato se je po koncu vojne, oktobra 1945, vpisala na študij gradbeništva na takratni Tehniški fakulteti v Ljubljani in leta 1952 postala prva ženska, ki je po drugi svetovni vojni diplomirala iz gradbeništva.

07. **Krasoslovka in varstvenica kraških voda Janja Kogovšek med raziskovanjem jame na Kitajskem leta 2008. / Foto: Metka Petrič**

Priljubljena, radovedna in karizmatična, a skromna in nesebična gradbenica je bila vsekozi aktivna v različnih študentskih organizacijah, med drugim je bila tudi brigadirka mitskega projekta bratstva in enotnosti, gradnje železniške proge Brčko–Banovići. Takoj po diplomi leta 1952 je postala redna asistentka pri prof. dr. Luju Šukljuetu na Katedri za jeklene konstrukcije in s tem prva ženska, redno zaposlena na tej šoli. Leta 1964 je predavala tudi na tretji stopnji sarajevske gradbene fakultete kot vodilna jugoslovanska strokovnjakinja za plastostatiko.

»Življenje in delo Carmen Jež Gala prese-gata kakršnokoli delitev na moške in ženske dosežke. Ne nazadnje je več kot uspešno usklajevala službeno in družinsko življenje. Leta 1948, torej še v času študija, se je poročila s študentom medicine, športnikom in kasneje zdravnikom dr. Stojanom Galo, leta 1954 pa je rodila sina Sergeja,« zapiše Barbara Vodopivec.

Vrhunec njene znanstvene kariere pa sta bila prav podiplomski študij in raziskovalno delo na Univerzi v Cambridgeu, kjer je bila sprejeta na Newnham College, njen mentor pa je postal dr. Jacques Heyman, danes zaslužni profesor Univerze v Cambridgeu. Z zaključkom študija je pridobila Certificate of Advanced Study in Engineering – Theory of Structures and Strength of Materials, ki ga je leta 1962 nostrificirala tudi njena matična fakulteta, istega leta je postala še redna članica Združenja inženirjev Univerze v Cambridgeu.

A na žalost se je življenje izjemne in med kolegi visoko cenjene gradbenice končalo prerano, leta 1965 je, v zgolj štiridesetem letu starosti, tragično preminula v prometni nesreči. Po tem je enajstletnega sina vzgajala babica, ki je že pred tem pomagala skrbeti zanj, kar je Carmen omogočalo, da se lahko v taki meri posvečala karieri. »Sergej Gala, ki je bil doma razpet med medicino in gradbeništvom,

se je nazadnje odločil za slednje. S tem je mami, visoko cenjeni znanstvenici in izjemno priljubljeno pedagoginji, postavil morda najdragocenejši spomenik,« sklene Barbara Vodopivec.

Stročja merila in stereotipi

Knjiga predstavi še kopico drugih pomembnih znanstvenic, raziskovalk in inovatorok, ne le iz Slovenije, temveč iz vseh nekdanjih jugoslovanskih republik. Med njim je tudi »prva dama slovenskega interneta« Borka Jerman Blažič, katere »vztrajnosti, prodornosti in bistroumnosti gre zasluga, da je bila Slovenija leta 1991 med šestnajstimi pionirskimi državami na svetu, ki so imele dostop do interneta«. Čeprav so ji pod noge metali polena, se ni dala in več kot desetletje je veljala za najuspešnejšo znanstvenico na področju telekomunikacij. Med drugim je uspešno vodila raziskovalne skupine v 34 projektih EU. Od leta 1999 je članica Newyorške akademije znanosti, je tudi dolgoletna članica odbora in žirije Svetovne nagrade za digitalne inovacije (World Summit Award).

Zbonik predstavi tudi denimo Janjo Kogovšek, mednarodno priznana strokovnjakinja na področju raziskovanja kraških voda, ki je pomembno pripomogla k

Srečevale so se z »dvomi o ustreznosti tako imenovanega 'nežnejšega spola' za znanstveni poklic, poleg tega pa so s težavo usklajevale družinske in poklicne obveznosti«.

uveljavitvi Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU kot enega vodilnih mednarodnih krasoslovnih raziskovalnih središč na svetu. Bila je pobudnica kemijskega laboratorija na inštitutu, med njenimi številnimi raziskovalnimi projekti, med katerimi je izmenjaje nosila gojzarje, čelado in terensko obleko ter belo haljo, pa velja poleg tistih, v katerih je raziskovala širjenje škodljivih snovi v krasu, posebej izpostaviti raziskave kitajskega krasa v provinci Ju-nan.

Spoznamo tudi Ano Krajnc, »prvo damo andragogike v Jugoslaviji«, danes zaslužno profesorico Univerze v Ljubljani in predsednico Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje, ki je bila tudi v mednarodnem pogledu med prvimi strokovnjakinjami, ki so raziskovale motivacijo za izobraževanje in udeležbo odraslih v izobraževanju. Aktivno je sodelovala v Mednarodnem svetu za izobraževanje odraslih (ICAE) in skupaj z mednarodno skupino strokovnjakov pripravila Resolucijo o izobraževanju zapornikov, leta 1991 sprejeta na generalni skupščini OZN v New Yorku. Leta 2019 je bila sprejeta v Mednarodno dvorano slavnih na področju izobraževanja odraslih.

Prav vsaka izmed 27 znanstvenic, opisanih v knjigi – nekaterih za časa svojega življenja ali po njem bolj cenjenih in uveljavljenih, drugih skoraj pozabljenih ali prezrtih –, je ne le pomembno pripomogla k razvoju ali vzpostavitvi svojega znanstvenega področja, pač pa v (pogosto oteženih ali nemogočih razmerah) utirala pot prihodnjim generacijam žensk. Zgodovinsko gledano so za ženske v znanstvenih poklicih – knjiga nam predstavi tudi poklice astrofizicarke, teoretske fizičarke, matematičarke, arhitektke, zgodovinarke, arheologinje, veterinarke, farmacevtke, itd. – veljala stročja merila, v povprečju so bile tudi slabše plačane, spoprijemale so se s stereotipi, kot je ta, da so manj inteligentne in manj nagnjene k logičnemu sklepanju ter bolj izpostavljene čustvom. Srečevale so se z »dvomi o ustreznosti tako imenovanega 'nežnejšega spola' za znanstveni poklic, poleg tega pa so s težavo usklajevale družinske in poklicne obveznosti«, piše Jovana Mihajlovič Trbovc.

»Zgornje povedi bi lahko napisali tudi v sedanjiku, le da so danes načini izključevanja in diskriminacije žensk bolj prikriti in subtilni,« dodaja Jovana Mihajlovič Trbovc. To drži, enakost v akademski oziroma znanstvenoraziskovalni sferi tudi danes pogosto še vedno živi le na papirju, na primer v kakšnem pravilniku, ne pa tudi dejansko. Pogosteje pa smo se začeli o tem pogovarjati na glas in s tem tudi aktivno ukrepati. ×